

Valmistoitutu tootvate ettevõtete 2017. aasta I poolaasta ülevaade

Marje Mäger

*kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond / peaspetsialist
06.11.2017*

Lühikokkuvõte

- Suurenenud nõudluse tulemusel **müügitulu** kasvas. Valmistoitutu tootvate ettevõtete 2017. aasta esimese poolaasta müügitulu oli 133,1 mln eurot ehk 5,9% rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Eeskätt kasvatas müügitulu suurenenud eksport. Eesti jaoks oluliste kaubanduspartnerite majandusolukorra paranemine ergutas väliskaubandust, mille tulemusel suurenes eksport aastases võrdluses 15%.
- Nii nagu toiduainetööstuses tervikuna, suurenes ka valmistoitutu tootvate ettevõtete poolt loodud lisandväärtus. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitutu tootvates ettevõtetes 2017. aasta esimesel poolaastal **puhast lisandväärtust** 30,6 mln eurot, mida oli 5,4% rohkem võrreldes eelneva aasta sama ajaga.
- Kulude kiire kasvu tulemusel jäi kasum tagasihoidlikuks. Valmistoitutu tootvate ettevõtete **kogukasum** 2017. aasta esimesel poolaastal oli 8,9 mln eurot, vähenedes aastases võrdluses 16,4%.
- Investeeringuaktiivsus kasvas hüppeliselt. Materiaalsesse põhivarasse **investeeriti** 2017. aasta esimesel kuue kuuga 5,2 mln eurot, mida oli kaks korda (+ 2,5 mln €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Soodsast väliskeskkonnast tulenev ettevõtjate majanduskindluse kasv, pankade madalad laenuintressid ning samuti Euroopa Liidu toetusmeetmete kasutamine soodustasid investeeringuaktiivsuse kasvu.
- Alates 2003. aastast koostatakse Eesti Kaubandus- Tööstuskoja initsiatiivil Eesti Ettevõtete Konkurentsi Edetabelit. 2016. aasta majandustulemuste põhjal asuvad kolm valmistoitutu tootvat ettevõtet – AS Kalev, Lunden Food OÜ ning Kulinaaria OÜ, edukate toiduainetööstuste koondtabeli eesotsas.

Sissejuhatus

Ülevaates on käsitletud toiduainetööstuse¹ ettevõtteid, mis kuuluvad Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK² 2008) järgi gruppi C108.

Ülevaates käsitletakse valmistoitu tootvate ettevõtetenä järgmisi ettevõtteid:

- valmistoitude tootmine³,
- suhkru ja –kondiitritoodete tootmine,
- kohvi ja tee töötlemine,
- maitseainete ja -kastmete tootmine,
- eritoitude tootmine⁴.

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA lühiajastatistika andmed on 06.09.2017 seisuga.

Positsioon majanduses

Valmistoitu tootvatel ettevõtetel on oluline koht Eesti toiduainetööstuses, andes 15% toiduainetööstuse müügitulust ning peaaegu viiendiku toiduainetööstuse lisandväärtusest ja ekspordist. Samuti annavad nad olulise panuse tööhõivesse (2677 tööga hõivatut). Eesti Kaubandus-Tööstuskoda on alates 2003. aastast majandusnäitajate põhjal koostanud ettevõtete konkurentsivõime pingerida. Valmistoitu tootvate ettevõtete edukusest annab tunnistust ka asjaolu, et 2016. aasta majandustulemuste põhjal asuvad kolm selle sektori ettevõtet edukate toiduainetööstuste koondtabeli eesotsas. Eesti suurim ja vanim kondiitritööstusettevõte AS Kalev asub pingereas kolmandal, valmistoidu tootjad – Lunden Food OÜ ning Kulinaaria OÜ on paigutatunud vastavalt kaheksandale ja kümnenndale kohale.

Keskmiselt tegutseb Eestis 90-100 valmistoitu tootvat ettevõtet (juriidilisi isikuid). Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli suuremat tööstust ~60% valmistoitu tootvate tööstuste müügitulust. Suurima osakaaluga on suhkrust kondiitritoodete ja maitseainete tootmisega tegelevad ettevõtted.

SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2017. aasta esimesel poolaastal valmistoitu tootvate ettevõtete poolt kokku ~ 122 mln euro eest toodangut ehk viiendiku võrra rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Toodangust pool eksporditakse. Valmistoit moodustas 16,2% toiduainetööstuse ning 2,4% töötleva tööstuse toodangust.

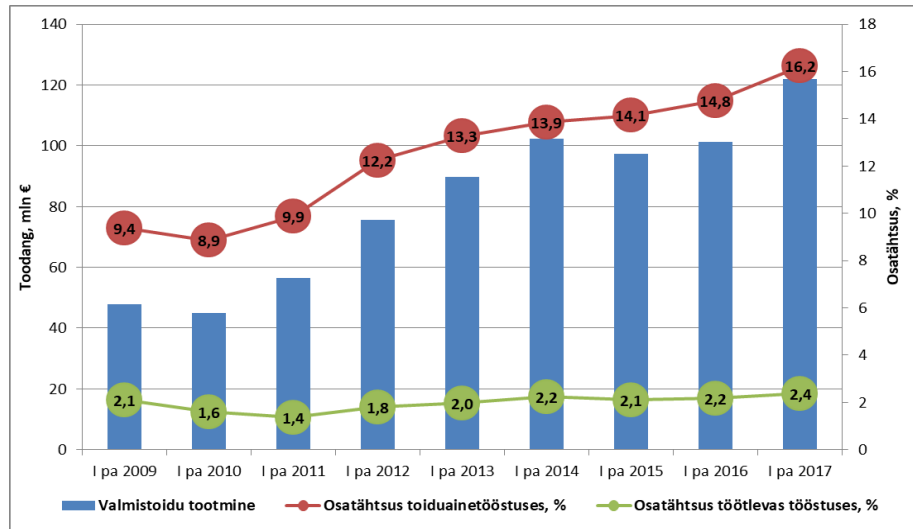
¹ Ülevaates on käsitletud toiduainetööstust koos joogitööstusega

² Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

³ Salatid, võileivad, pannkoogid jne

⁴ Laste piimasegud, dieet- ja diabeetikute toidud, gluteenivabad toidud jne

Joonis 1. Valmistoitutavate ettevõtete toodang (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

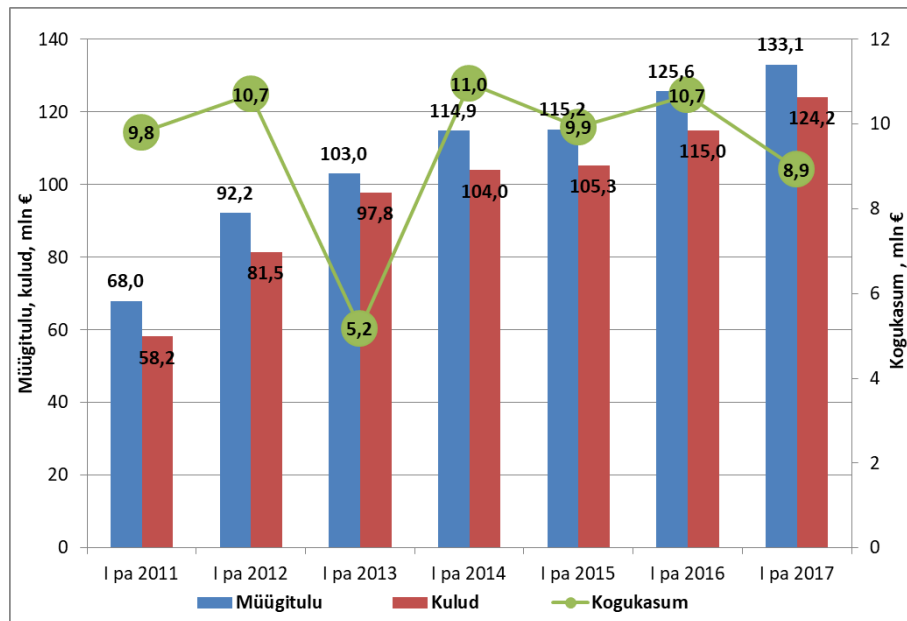
Majandusnäitajad

Suurenes nii sise- kui ka välisnõudlus, mille tulemusel kasvas müügitulu. Valmistoitutavate ettevõtete 2017. aasta esimese kuue kuu **müügitulu** oli 133,1 mln eurot ehk 5,9% suurem võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Euroopa Liidu majandusolukorra tugevnemine toetas ekspordi kasvu. Vaadeldaval perioodil suurenes toodangu väljavedu ~15%. Eksport kasvas eelkõige suurenemisest euroala riikidesse (+33%), mis näitab meie oluliste kaubanduspartnerite – Soome, Läti, Leedu – majanduse elavnemist. Samal ajal müük koduturule kasvas vaid 2,6%. Toidukaupade kiire hinnatõus võis olla üheks sisetarbimist pidurdavaks teguriks – aastases võrdluses kasvas toidukaupade tarbijahinnaindeks 4,8%. Valmistoitutavate ettevõtete müügitulu moodustas 2017. aasta esimesel poolaastal 14,3% toiduaine- ning 2,2% töötleva tööstuse müügitulust.

Valmistoitutavate ettevõtete 2017. aasta esimese poolaasta **kulud** olid 124,2 mln eurot, mida oli 8,0% enam kui eelneval aastal samal ajal. Kindlasti avaldas mõju kulude kasvule aktsiisi tõusust tulenev kütuse kallinemine. Samuti kasvasid 18,1% tööjõukulud, mida suurendas nii hõive kasv kui ka töötasu alammäära tõus. Toodangu maht kasvas kiiremini kui müügitulu, mis näitab, et osa kuludest moodustab realiseerimata valmistoodang. Valmistoitutavate ettevõtete kulud moodustasid 14,2% toiduaine- ning 2,2% töötleva tööstuse kuludest.

Kulud kasvasid kiiremini kui müügitulu ning selletõttu jäi ettevõtete kasum tagasihoidlikuks. Valmistoitutavate ettevõtete **kogukasum** 2017. aasta esimesel poolaastal oli 8,9 mln eurot. Aastases võrdluses vähenes kogukasum 16,4%. Valmistoitutavate ettevõtete kogukasum moodustas 15,1% toiduaine- ning 2,9% töötleva tööstuse kogukasumist.

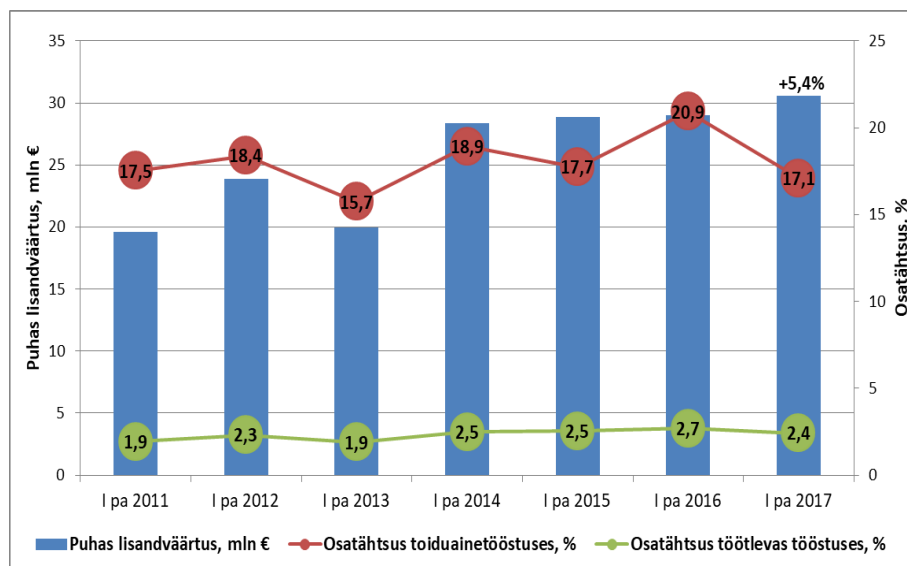
Joonis 2. Valmistoitute tootvate ettevõtete müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Ettevõtete poolt loodud lisandväärtus kasvas. Esialgsetel andmetel loodi valmistoitute tootvates ettevõtetes 2017. aasta esimese kuue kuuga **puhast lisandväärtust** 30,6 mln eurot, mida oli 5,4% rohkem võrreldes eelneva aasta sama ajaga. Valmistoitute tootvad ettevõtted annavad 17,1% toiduaine- ning 2,4% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

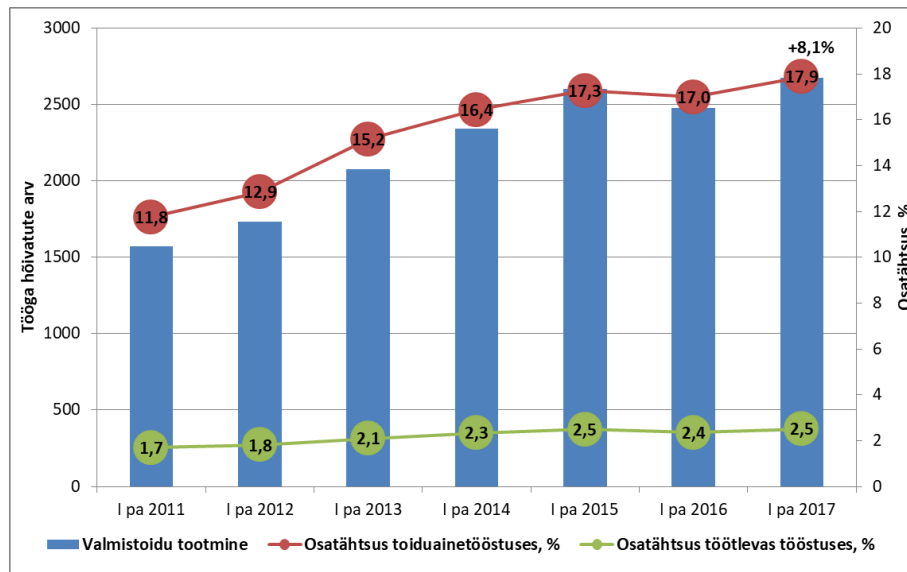
Joonis 3. Valmistoitute tootvates ettevõtetes loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Valmistoitute tootvates ettevõtetes tegutseb keskmiselt 17,9% toiduaine- ning 2,5% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. SA andmetel oli 2017. aasta esimesel poolaastal valmistoitute tootvates ettevõtetes tööga hõivatud keskmiselt 2677 inimest. Aastases võrdluses suurenes hõive 200 inimese võrra (+8,1%).

Joonis 4. Tööga hõivatute arv valmistoitute tootvates ettevõtetes, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

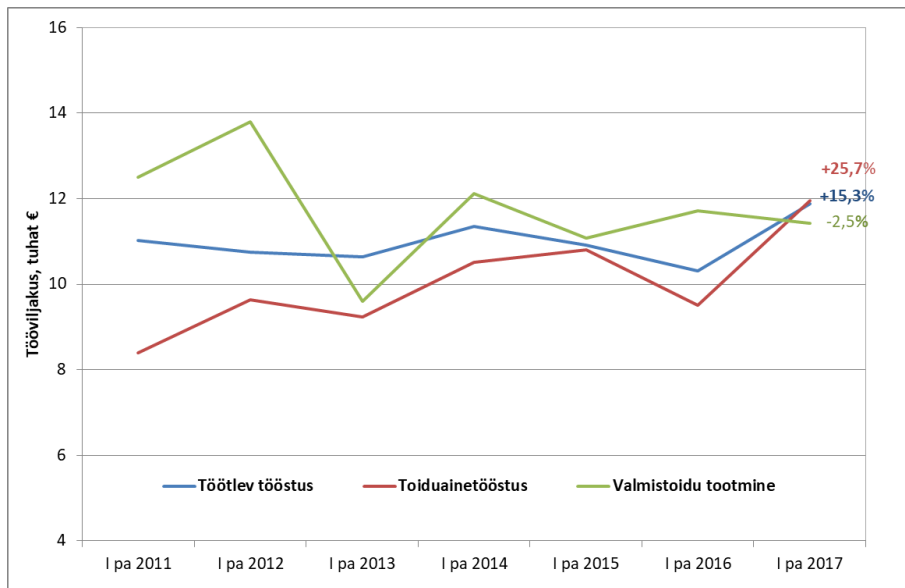

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Kui 2017. aasta esimesel poolaastal nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmine tööviljakus hoogsalt tõusis, siis samal ajal valmistoitute valmistavad ettevõtted ei suutnud oma efektiivsust kasvatada. Tööhõive suurenemine ja kasumi vähenemine viis **tööviljakuse** langusesse. Valmistoitute tootvates ettevõtetes loodi 2017. aasta esimesel poolaastal 11,4 tuhat lisandväärtust töötaja kohta ehk 2,5% vähem võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Tunnitootlikkus⁵ vähenes veelgi kiiremini – 9,4%, mis näitab, et suurenenud töötundide arvuga loodi vähem lisandväärtust. Valmistoitute tootvate ettevõtete tööviljakus jäi pisut madalamaks nii toiduaine- kui ka töötleva tööstuse tegevusalade keskmisest tasemest.

⁵ Lisandväärtus / töötatud tundide arv

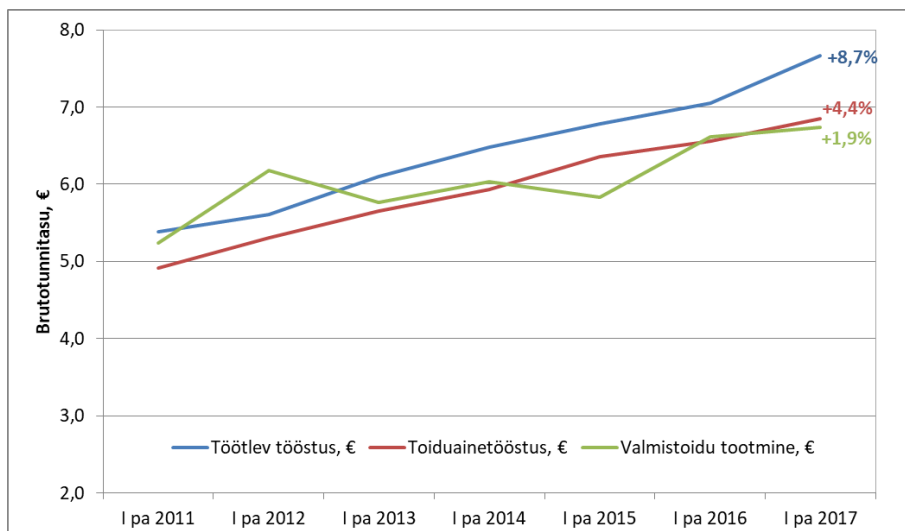
Joonis 5. Töövõljalikus puhta lisandväärtuse alusel (tuh €)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Valmistoitutavate ettevõtete 2017. aasta esimese poolaasta keskmine brutotunnitasu⁶ oli 6,7 eurot, mida oli 1,9% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Valmistoitutavate ettevõtete keskmine brutotunnitasu jäi alla nii toiduainetööstuse kui ka töötleva tööstuse tegevusalade keskmisele.

Joonis 6. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

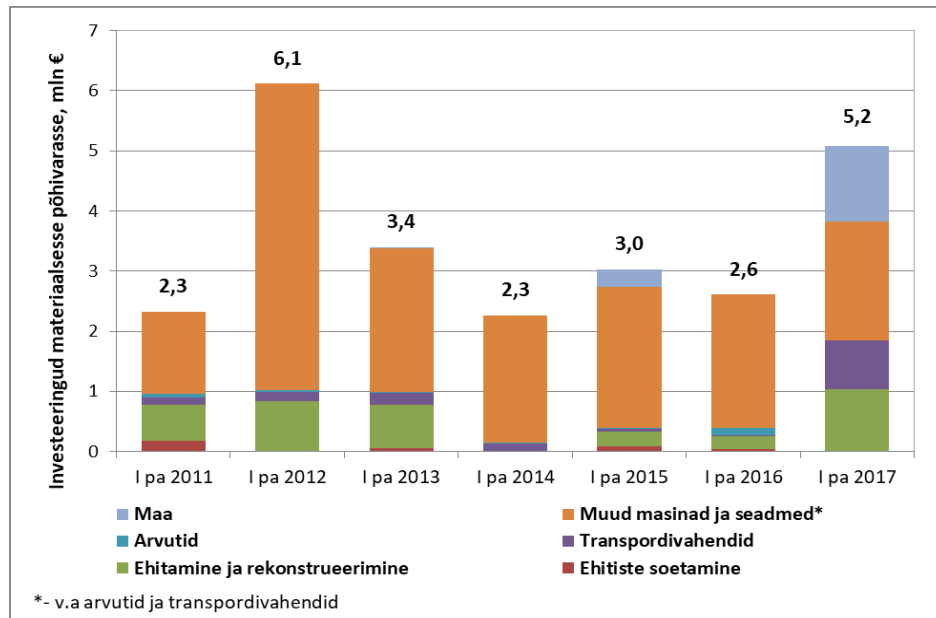
⁶ Brutotunnitasu = palgakulu / töötatud tunnid

Investeeringud

Valmistoit u tootvate ettevõtete **investeeringud** kahekordistusid. Materiaalsesse põhivarasse investeeriti 2017. aasta esimesel poolaastal 5,2 mln eurot, mida oli 2,5 miljonit eurot rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

Eesti turu väiksuse tõttu oleme sõltuvad välisnõudlusest ja sellest tulenevalt on kindlasti üheks investeeringuotsuseid mõjutavaks teguriks üldine maailmamajanduse olukord. Vaatamata ebakindlale maailma poliitilisele olukorrale on Eurostati andmetel ELi majandusindikaatorid tugevnenud, mis väljendus tööstustoodangu kasvus ja töötuse vähenemises. Soodsast väliskeskkonnast tulenev ettevõtjate majanduskindluse kasv, investeeringute madalad rahastamiskulud ning samuti EL finantsperioodi 2014-2020 toetusmeetmete kasutamine – tegurid, mis olid heaks eelduseks investeerimisaktiivsuse kasvule.

Joonis 7. Valmistoit u tootvate ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (tuh €)

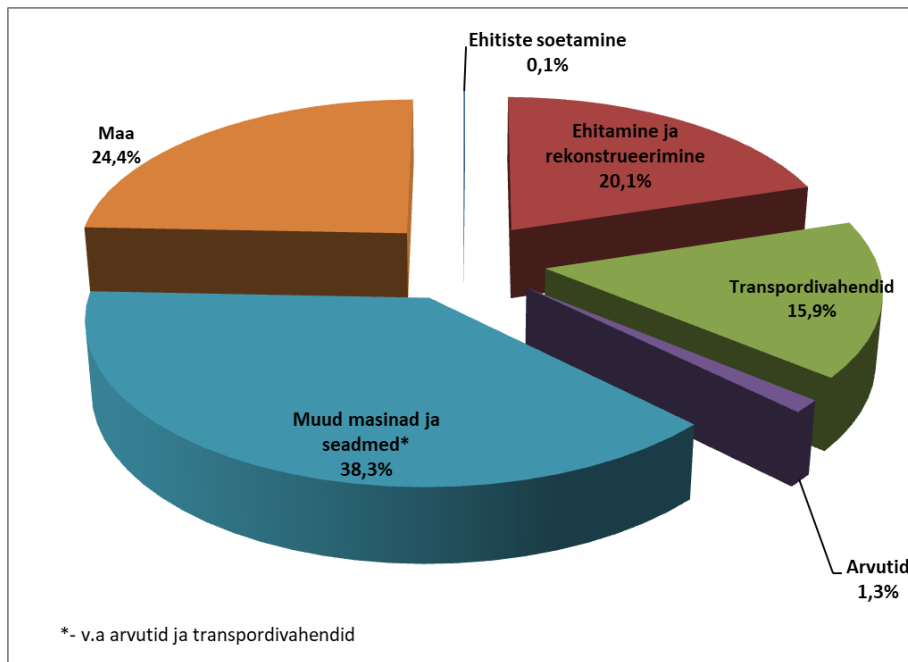

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeeriumi arvutused

Ettevõtted peavad väga oluliseks tootlikkuse kasvatamist, mis nähtub ka tehtud investeeringu otsustest – kõige enam investeeriti masinatesse ja seadmetesse ehk potentsiaalsesse efektiivsuse kasvu. Muudesse masinatesse ja seadmetesse (va arvutid ja transpordivahendid) tehti investeeringuid 2,0 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 38,3%. Esimesel poolaastal suurenesid ka investeeringud ehitamise ja rekonstrueerimisse. Näiteks sektori üks olulisem eksportöör — Salutaguse Pärmitahas AS, on alustanud uue pakke- ja laohoone ehitamist. Investeeringu kogumaksumus on ligi 3 mln eurot ning see loob eeldused kolmekümne uue töökohta tekkele.

Põhivara liigiti suurenesid investeeringud maasse, transpordivahenditesse, ehitamisse ja rekonstrueerimisse. Vähenesid arvutitesse, ehitiste soetamisse, muudesse masinatesse ja seadmetesse tehtud investeeringud.

Joonis 8. Investeeringute jaotumine valmistoitute tootvates ettevõtetes 2017. aasta I pa (%)

Allikas: Statistikaamet, Maaeluministeriumi arvutused

Kaubandus

Valmistoitute tootvad ettevõtted suutsid esimesel poolaastal edukalt eksporti arendada. Esialgsetel andmetel **eksportisid** ettevõtted 2017. aasta esimesel poolaastal ~62 mln euro eest toodangut ehk 15% rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Näiteks šokolaadi väljavedu suurenes aastases võrdluses üle kahe korra. Kõige enam eksporditi šokolaadi Soome, Venemaale, Läti ning Taani. Veerandi võrra suurenes ka supi ja puljongi eksport. Enamus supist ja puljongist veeti Soome, Venemaale ja Läti, vähem Taani ning Rootsi. Eksport kasvas eelkõige eurosooni riikidesse (+33%), mis annab alust arvata, et kasvu soodustas Eesti jaoks oluliste kaubanduspartnerite majandusolukorra paranemine. Valmistoitute tootvate ettevõtete eksport moodustas vaadeldaval perioodil 26% toiduaine- ning ~2% töötleva tööstuse toodangu väljaveost.

Tabel 1. Valmistoituu tootvate ettevõtete koondandmed

	I pa 2016	I pa 2017	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	101,3	122,0	+20,4
Valmistoituu tootva tööstuse toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	14,8	16,2	+1,5 pp
... töötlevas tööstuses	2,2	2,4	+0,2 pp
Majandustegevuse näitajad			
Müügitulu, mln €	125,6	133,1	+5,9
Kulud, mln €	115,0	124,2	+8,0
Kogukasum, mln €	10,7	8,9	-16,4
Puhas lisandväärtus, mln €	29,0	30,6	+5,4
Valmistoituu tootva tööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	20,9	17,1	-3,8 pp
... töötlevas tööstuses	2,7	2,4	-0,3 pp
Töövõljalikus lisandväärtuse alusel, tuh €	11,7	11,4	-2,5
Tööga hõivatute arv valmistoituu tootvas tööstuses	2476,5	2676,7	+8,1
Keskmine brutotunnitasu, €	6,6	6,7	+1,9
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	2609,0	5150,7	+97,4
... ehitiste soetamine	37,3	4,9	-86,8
... ehitamine ja rekonstrueerimine	223,1	1032,7	+362,8
... transpordivahendid	14,1	816,8	+5693,8
... arvutid	119,4	66,6	-44,2
... muud masinad ja seadmed	2215,1	1974,9	-10,8
... maa	-	1255	-
<i>pp</i>	<i>protsendipunkti</i>		
	<i>suurenenud</i>		
	<i>vähenenud</i>		